

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΣΤΗ ΔΟΜΗΣΗ

- 1) Γιάννης Σχίζας: *Ο Υμηττός*, εκδ. Στοχαστής, Αθήνα 1991,
- 2) Νίκος Ζαλαώρας: *Τα δάση. Η σιωπηλή τραγωδία ή το τέλος της ζωής*, εκδ. Στοχαστής, Αθήνα 1991

*Και του λάκκου σιμά του το στόμα, το σκοτάδι θ' ανοίγει στα μέτρα του, κρίζοντας: εξόριστε
Ποιητή, στον αιώνα σου, λέγε, τι βλέπεις;*

—Βλέπω τους Στρατοδίκες να καίνε σαν κεριά, στο μεγάλο τραπέζι της Αναστάσεως.

*—Βλέπω τους χωροφυλάκους να προσφέρουν το αίμα τους, θυσία στην καθαρότητα
των ουρανών*

—Βλέπω τη διαρκή επανάσταση φυτών και λουλουδιών.

Οδυσσέας Ελύτης, *Το Άξιον Εστί*

Τα δάση δεν είναι πια σε κίνδυνο: Εξαφανίζονται και το στέρφο χώμα παραδίδεται στο έτοιμο μπετόν, στην ασφάλτο, στα διάφορα ελενίτ των... «εξωραϊστικών συλλόγων» της Αττικής.

Η πραγματικότητα για τις όμορφες συστάδες χαλεπίου και τραχείας πεύκης, είναι αδυσώπητη: όσο αδυσώπητη είναι και για την αλεπού, το λύκο, το λύγκα, τα αποδημητικά, ακόμη και για τα σπουργίτια που παραλίγο να επικηρυχθούν κι αυτά ως «επιβλαβή». Αν ταχθούμε στο πλευρό της μεταφυσικής, της θεολογικής ερμηνείας του κόσμου, είναι μέρες όπως τις περιγράφει η Αποκάλυψη του Ιωάννου. Αν δανειστούμε την ιστορική προσέγγιση, αυτή η παρακμή συνοδεύει κάθε τέλος χιλιετίας. Αλλά τι να ελπίσει κανείς με την έλευση του 21ου αιώνα, όταν τα προϊόντα αιώνων της φύσης γίνονται εν μια νυκτί

παρανάλωμα του πυρός; Και τέλος, ως τότε τα δάση, οι κάτοικοί τους και οι φίλοι τους θα υποτάσσονται στη διαστροφή και στην παρά φύσιν ασέλγεια υπανθρώπων, αδίκων χεριών που οπλίζουν και φονεύουν; Γιατί δεν διώκονται ως κοινοί εγκληματίες και δεν εκτίουν ποινή ανάλογη με την αφαίρεση ανθρώπινης ζωής; Φυσικά είμαστε μακριά από μια δυναμική διαδήλωση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων μπροστά στη Βουλή για την ποιότητα της ζωής τους, πόσο μάλλον από μια διαδήλωση για την προστασία των δασών. Θα πείτε, μα αυτά είναι αλληλένδετα. Ναι, αλλά πόσοι το ξέρουν και πόσοι είναι έτοιμοι να το απαιτήσουν.

Μοιάζουν αυτές οι γραμμές εκτός τόπου και χρόνου. Οι διεκδικήσεις των Νεοελλήνων σχετίζονται κατ' αποκλειστικότητα με την απόκτηση. Είναι ο καιρός του να έχεις και όχι του να είσαι. Στο όνομα της κτήσης και της «ανάπτυξης» θυσιάζονται τα δάση. Ο Υμηττός δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Ο Γιάννης Σχίζας εξετάζει στο βιβλίο του *Ο Υμηττός*, την ιστορία και την τύχη του θρυλικού και χιλιοτραγουδισμένου βουνού της Αττικής, που σκάφηκε απ' άκρου εις άκρον για να κατοικηθεί από νεόπλουτους που εκτόπισαν τη χαλέπιο πεύκη, που έκοψαν, έκαψαν, έχτισαν και τελείωσαν. Η φύση υποχώρησε —όπως στα περισσότερα δασοσκεπή τοπία της Αττικής, χάριν των πωλωτών, των πισίνων, του χορού των εκατομμυρίων.

«(...) Ο τόπος εμπνέει μοναξιά και πανικό» γράφει ο Γ. Σχίζας. Το μάταιο της αστικοποιημένης τους υπόστασης δεν το έχουν ακόμη εντοπίσει. Αυτό που εντοπίζουν μ' ευκολία είναι το νερό για τις παράνομες γεωτρήσεις τους και το τελευταίο πεύκο για να το κάψουν. Η αυθεντική φύση υποχωρεί και δίνει τη θέση της στη μοναξιά του γκαζόν. «Γιατί το αττικό τοπίο είναι στο βεληνεκές μιας μίζερης αστικοποίησης, που ανταλλάσσει πρόθυμα την αισθητική του δημόσιου χώρου μ' ένα «παραδείσιο» ιδιωτικό μικροπεριβάλλον, όπου υπάρχουν ή μπορούν να υπάρξουν, «όλα» (πισίνες, ζαρντινιέρες, γκαζόν, ιτιές, οι κλαίουσες και τετράποδα ράτσας, σε καλαίσθητα σπιτάκια) *όχι όμως η φύση μέσα στην αυθεντικότητα και ιστορικότητά της...*» (σελ. 16, η υπογράμμιση δική μας).

Βέβαια υπάρχουν ακόμα εκείνα τα δείγματα που φανερώνουν την πάλοι ποτέ φυσική ομορφιά. Βλέπετε η φύση επιμένει. Μπορεί μια παπαρούνα να φυτρώσει ακόμα και σε μια ρωγμή της ασφάλτου. Επιμένει, αλλά για πόσο, όταν ως αναγκαία και ικανή συνθήκη της ύπαρξης του εξοχικού, της μονοκατοικίας, του διώροφου, προβάλλει η εκχέρσωση;

Όλα έχουν την ιστορία τους. Ο Υμηττός δεν είναι ασφαλώς θύμα της τελευταίας δεκαετίας (όπως π.χ. ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου). Άρχισε κυρίως ν' αποσιλώνεται μετά την εγκατάσταση των προσφύγων του 1922 και συνέχισε να ρημάζει επί κατοχής «με ξυλάδες και μαυραγορίτες εν δράσει και μεταπολεμικά η συγκέντρωση στο λεκανοπέδιο Αθηνών, η διεκδίκηση όλο και περισσότερου χώρου για πρώτη και δεύτερη κατοικία, η διεκδίκηση χώρου για λατομεία, νεκροταφεία, δρόμους ταχείας κυκλοφορίας» (σελ. 18).

Ένας πραγματικός γνώστης του τόπου και του χώρου όχι μόνο της Αττικής αλλά όλης της Ελλάδας, ο Άρης Κωνσταντινίδης, (που πρόσφατα δραπέτευσε οικειοθελώς από τα εγκόσμια) αρχιτέκτων και συγγραφέας εξαιρετικής ευαισθησίας γράφει στο βιβλίο του *Προλεγόμενα* (εκδ. Άγρα, 1988, σελ. 19): «Κι εδώ στα ελληνικά τα χώματα είναι όλα που φοράνε, σιγά-σιγά και “προοδευτικά”, τη μάσκα του φτιαχτού και της ψευτιάς και της υποκρισίας, όσο και του εξωραϊσμού και της αξιοποίησης και της ωραιοποιημένης αυθαιρεσίας».

Δεν μπορεί στο όνομα της ιστορικότητάς του και μόνο ο Υμηττός να εξακολουθήσει να βιάζεται. Δημιουργήθηκε 200 εκατομμύρια χρόνια πριν από τους κυρίους με τις κόκκινες ΑΜΟ. Τον αναφέρουν ο Ηρόδοτος, ο Πausανίας, ο Πλάτων, ο Αριστοφάνης κι

αργότερα ο Aulus Gellius και επί Βυζαντίου ο Μιχαήλ Ακομινάτος γράφει: «Εισί και παρ' ημίν χωρία κατάρρυτα και ανθεινά και πολύδενδρα και περίπου τα κράσπεδα του μελιχρού Υμηττού ουκ αηδή φροντιστήρια» (σελ. 47).

Ο Γ. Σχίζας, στη μελέτη του, αναφέρεται επίσης διεξοδικά και στις μονές του ιστορικού βουνού, όπως επίσης και σε μαρτυρίες περιηγητών και αρχαιολόγων, πριν ασχοληθεί με τη σημερινή κατάσταση κατά την οποία ο Υμηττός κινείται, όπως γράφει ο ίδιος, «επί ξυρού ακμής». Μελέτες επί μελετών δεν κατόρθωσαν ως τώρα αυτό που προτείνει χαμηλόφωνα και θλιμμένα η μελέτη: την οικολογική και πολιτιστική ανάπλαση του αγαπημένου «Τρελού», της Αθήνας κι όλης της Αττικής.

Ή μήπως πρέπει να παραιτηθεί κανείς και από την ανάγκη της φύσης και ν' αναζητά εσαεί παρηγοριά στο γκαζόν;

Είναι βέβαιο πως σήμερα εκείνος που αγωνίζεται για την επιβίωση της άγριας πανίδας και χλωρίδας είναι στην ίδια θέση που ήταν κάποτε οι ρομαντικοί της αριστεράς: Υπό διωγμό. Τα νομοσχέδια, οι κύριοι γενικοί και οι λογής-λογής υπευθυνοανεύθυνοι με τις δασοκτόνες εμπνεύσεις, δίνουν και το μέτρο της τρέχουσας ηθικής και αισθητικής. Έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε σε κάθε μας κίνηση ψυχολογικές καταστάσεις που αρχίζουν από την ειρωνεία και καταλήγουν στην απειλή της ζωής. Κι αυτός ο φαύλος κύκλος των εσωτερικεύσεων των μηνυμάτων της Εξουσίας δεν έχει τέλος. Διότι η εξουσία δεν είναι ποτέ μόνη με τα μηνυμάτά της: Τα μεγάλα συμφέροντα υπαγορεύουν κι αυτή επαναλαμβάνει. Αν στην επανάληψη χαθούν και μερικά δάση στο όνομα της όποιας οικοδόμησης, ολίγον την απασχολεί. Θα έπρεπε ωστόσο να απασχολεί την πλειοψηφία των πολιτών μιας εξαιρετικά δασοσκεπούς χώρας, που δεν της επέτρεψαν τόσο η μικροαστική αδηφαγία, όσο και η πολιτικάντικη σχέση πελατείας να χαρεί τα δάση και την πανίδα της.

Ο Νίκος Ζαλαώρας στη μελέτη του *Τα δάση - Η σιωπηλή τραγωδία ή το τέλος της ζωής*, εκπέμπει ένα αγωνιώδες SOS τόσο για τα πολυποίκιλα δάση της Ελλάδας, όσο και για τα δάση του πλανήτη. Η Ελλάδα, γράφει ο Ν. Ζαλαώρας, είναι ορεινή χώρα διότι το 65% της έκτασής της είναι πάνω από 200 μέτρα υψόμετρο. Διαθέτει μια σπάνια και εξαιρετικά πλούσια χλωρίδα και εξαιρετικά ποικίλους βιότοπους. «Έχουν καταγραφεί πάνω από 6.000 είδη φυτών από τα οποία περίπου 700 είναι σπάνια ενδημικά. Για να συγκρίνουμε, η Γαλλία, μια πολύ μεγαλύτερη σε έκταση χώρα από την Ελλάδα, δεν έχει πάνω από 1.000 είδη φυτών» (σελ. 19-20).

Τη μοναδικότητα της ελληνικής χλωρίδας, εξαίρει και ο Έλμουτ Μπάουμαν στη μελέτη του (*Η Ελληνική Χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία*, εκδ. Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσεως, Αθήνα 1984).

Εξαιρετικά μεγάλη είναι και η ποικιλία των δασών. Από τα παραποτάμια δάση ως τις χαρουπιές και τα σκίνα και τα πουνάρια η ελληνική φύση προσαρμόζεται στα υψόμετρα και κοσμεί με τα χρώματα και τα φυτά της αυτά που μίσησαν οι οικιστές πιο πολύ κι από τον εαυτό τους.

Η δασική νομοθεσία θέτει τα δάση υπό διωγμόν, η πολιτική εξουσία καλλιεργεί στους υπηκόους (κι όχι στους πολίτες της) της όνειρα εύκολου πλουτισμού και τα αυθαίρετα βρίσκουν κάθε τόσο γραφειοκράτες έτοιμους να τα νομιμοποιήσουν.

Η αλλαγή χρήσης των δασικών εκτάσεων γίνεται χωρίς ποινή, χωρίς δίωξη, χωρίς έλεγχο. Εύκολα, χωρίς διαδικασίες. Αποδασώνεις πιο εύκολα, αλλά δυσκολότερα αναδασώνεις αυτόν τον τόπο. Ο εφιάλτης των πυρκαγιών καλά κρατεί. Ούτε ένας δεν έχει δικάστεί (εκτός από έναν το 1990).

Γράφει ο Ν. Ζαλαώρας «(...) η πρωτοφανής αύξηση των δασικών πυρκαγιών τα τελευ-

ταία χρόνια οφείλεται σε μια σειρά από αίτια αλληλοσυμπληρούμενα: από τα εμφανή οικονομικά, όπως η οικοπεδοποίηση των δασών και των δασικών εκτάσεων, από αίτια πολιτικού χαρακτήρα, όπως η επιζήμια δασική πολιτική, η αντιδασική νομοθεσία κλπ., αλλά και από αίτια κοινωνικά και πολιτισμικά, όπως η αρνητική συμπεριφορά προς τη φύση, η έλλειψη οικολογικής συνείδησης κ.ά. Στη συνεχή υποχώρηση του δάσους γενικά συμβάλλει η αδιαφορία κράτους και πολιτών» (σελ. 28). Και πώς να μην αυξάνονται οι πυρκαγιές, όταν το όνειρο για ένα οικόπεδο υποκαθιστά κάθε άλλο όνειρο πνευματικής ή ηθικής τελειώσης; Όταν αποτελεί τον όρο για την ποιότητα της ζωής του μέσου μικροαστού; Η μελέτη αυτή του Νίκου Ζαλαώρα για τα Δάση όπως κι εκείνη του Γιάννη Σχίζα για τον Υμηττό, συγκλίνουν προς ορισμένες προτάσεις- συμπεράσματα, ανάμεσα στα οποία ως σημαντικότερο προβάλλει τόσο η κατάρτιση κτηματολογίου, όσο και η απαγόρευση της αλλαγής χρήσης της δασικής γης. Και οι δυο ερευνητές και συγγραφείς, γνωστοί για τους αγώνες τους για τη σωτηρία της ελληνικής χλωρίδας και πανίδας, γράφουν με αγωνία και πόνο για τη βιβλική καταστροφή του περιβάλλοντος, της δικής μας δηλαδή αναίτιας καταστροφής, που παράγοντες και «λειτουργοί» της οικονομικίστικης λογικής υπέταξαν τις ζωές μας, δήμευσαν την έμπνευσή μας, εξόρισαν την ηρεμία μας και μας έσπρωξαν όπως-όπως σε μάντρες, τσιμεντόλιθους κι ελενίτ για να στεγάσουμε τη μικροαστική μας απελπισία.

Από το μυστικό του Υμηττού μέχρι τα τροπικά δάση και το πνεύμα του δάσους που τα κατοικεί, από τις εγχώριες μπουλντόζες και το έτοιμο μπετόν και τους προκατασκευασμένους βόθρους που διατρέχουν όλο το δρόμο από την Κερατέα ως το Σούνιο, από τις καμένες χελώνες και τις δηλητηριασμένες αλεπούδες όλων των τέως Εθνικών Δρυμών της Ελλάδας και της Μεσογείου, ως τους νεκρούς Ινδιάνους Γιανομάμι του Αμαζονίου, η *ανατριχίλα* που διατρέχει τη σπονδυλική στήλη του κόσμου *θα 'ρθει καιρός που θα κορυφωθεί σε φρίκη και για τους υπεύθυνους της καταστροφής και για μας.*

Το Πνεύμα του Δάσους που συντήρησε αιώνες επί αιώνων τα δάση και τους κατοίκους τους, λύκους, αλεπούδες, λύγκες, αρκούδες, καθώς και τους ανθρώπους (όλες τις φυλές των Ινδιάνων) με τη βοήθειά τους θα εκδικηθεί. Το απαιτεί το αίσθημα δικαιοσύνης, το προκαλεί ο βάρβαρος καπιταλισμός, το εξωθεί η αδιαφορία του μέσου καλοβολεμένου.

Η γη μπορεί να ζήσει και χωρίς εμάς, όπως τόσα εκατομμύρια χρόνια πριν εμφανιστούμε. Θα το κάνει και μετά την εξαφάνισή μας, αν με τις ενέργειές μας δεν φροντίσουμε όχι πια να τη συντηρήσουμε εν ζωή, αλλά να της αφήσουμε ένα παράθυρο χωρίς πλάγκτον, πίσσα και κάρβουνο.

Δήμητρα Παυλάκου

ΕΠΟΠΤΕΙΑ

NEWSLETTER

ΕΠΟΠΤΕΙΑ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ